

ТРАДЫЦЫЙНАЯ
МАСТАЦКАЯ
КУЛЬТУРА
БЕЛАРУСАЎ

Гомельскае Палессе
і Падняпроўе

ТРАДЫЦЫЙНАЯ МАСТАЦКАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСАЎ

У шасці тамах

ТРАДЫЦЫЙНАЯ
МАСТАЦКАЯ
КУЛЬТУРА
БЕЛАРУСАЎ

ТОМ 6

Гомельскае Палессе
і Падняпроўе

У ДЗВЮХ КНІГАХ
кніга 2

УДК [39(=161.3)+398.3+392](476.2)
ББК 63.5(4Бел)
Т65

Аўтары:
А.М. Боганева, Т.В. Валодзіна, М.А. Козенка, В.А. Лабачэўская, І.Ю. Смірнова

Ідэя і агульнае рэдагаванне:
Т.Б. Варфаламеева

Фота:
А.У. Белавусаў, А.М. Боганева, Т.В. Валодзіна, М.А. Козенка, Т.І. Кухаронак, В.А. Лабачэўская,
Г.Р. Рудніцкая, І.Ю. Смірнова

Рэцэнзенты:
доктар філалагічных навук А.С. Ліс,
доктар філалагічных навук А.У. Марозаў

Рэкамендавана да выдання навуковым саветам дзяржаўнай навуковай установы “Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”

Выпуск выдання ажыццёўлены па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Усе правы на дадзенае выданне абаронены. Узнаўленне ўсёй кнігі ці любой яе часткі не можа быць ажыццёўлена без дазволу выдавецтва

Традыцыйная мастацкая культура беларусаў. У 6 т. Т. 6.
Т65 Гомельскае Палессе і Падняпроўе. У 2 кн. Кн. 2 / А.М. Боганева [і інш.]; ідэя і агул. рэдагаванне Т.Б. Варфаламеевай. — Мінск : Выш. шк., 2013. — 1231 с. : каляр. іл. + 1 электрон.-апт. дыск (CD-Rom).
ISBN 978-985-06-2269-3.

Шосты том, які завяршае серыю выданняў “Традыцыйная мастацкая культура беларусаў”, прысвечаны рэгіёну Гомельскага Палесся і Падняпроўя і прадстаўляе аўтэнтычныя формы народнай культуры на аснове матэрыялаў, зафіксаваных у комплексных фальклорна-этнаграфічных экспедыцыйных 2003—2007 гг. вядучымі даследчыкамі беларускай народнай культуры, у першую чаргу супрацоўнікамі дзяржаўнай навуковай установы “Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”.

У другую кнігу ўвайшлі матэрыялы, якія даюць уяўленне аб сучасным стане такіх асноўных відаў мясцовай традыцыйнай культуры, як танцавальны фальклор, народныя гульні, народная проза, малыя жанры фальклору, замовы, традыцыйнае адзенне, традыцыйныя народныя тэкстыль. Выданне ілюстравана фатаграфічнымі і нотнымі матэрыяламі, графічнымі малюнкамі. Электронны дадатак змяшчае ўзоры народнай прозы ў выкаванні носьбітаў традыцыі.

Для навукоўцаў-гуманітарыяў, выкладчыкаў і студэнтаў вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў, настаўнікаў, работнікаў культуры, кіраўнікоў прафесійных і аматарскіх мастацкіх калектываў, шырокага кола зацікаўленых беларускім традыцыйным мастацтвам.

УДК [39(=161.3)+398.3+392](476.2)
ББК 63.5(4Бел)

ISBN 978-985-06-2269-3 (т. 6, кн. 2)
ISBN 978-985-06-1562-6

© Выдавецтва “Вышэйшая школа”, 2013

ЗМЕСТ

ТАНЦАВАЛЬНЫ ФАЛЬКЛОР. <i>М.А. Козенка</i>	5
КАРАГОДЫ	28
ТАНЦЫ	107
Танцы абрадавыя і прымеркаваныя да абрадаў	107
Пазаабрадавыя танцы	124
Гуртавыя танцы	124
<i>Парна-гуртавыя танцы</i>	124
<i>Сольна-гуртавыя танцы</i>	246
<i>Танцы з няцотнай колькасцю выканаўцаў</i>	254
Парныя танцы	266
Танцы-гульні	354
СКОКІ	366
Прыпеўкі да танцаў і скокаў	397
НАРОДНЫЯ ГУЛЬНІ. <i>М.А. Козенка</i>	427
Гульні зімовага перыяду	430
Гульні вясенне-летняга перыяду	431
Вясельныя гульні і забавы	437
Гульні, якія выконваюцца ў любы час	442
ЗВЕСТКІ ПРА ЗАПІСЫ КАРАГОДАЎ, ТАНЦАЎ, СКОКАЎ, ГУЛЬНЯЎ	451
НАРОДНАЯ ПРОЗА. <i>А.М. Боганева</i>	467
КАЗКІ	493
Казкі пра жывёл	493
Чарадзеійныя казкі	496
Навелістычныя казкі	515
Жаргоўныя казкі	523
Дакучныя казкі	525

НАРОДНАЯ БІБЛІЯ	526
Стары заповіт	526
Быццё	526
<i>Стварэнне свету, людзей</i>	526
<i>Грэхпадзенне</i>	527
<i>Выгнанне з раю</i>	537
<i>Каін і Абель</i>	538
<i>Вялікі потоп</i>	540
<i>Сыны Ноя</i>	546
<i>Вавілонская вежа</i>	547
<i>Пра Лота і яго жонку</i>	547
3-я кніга Царстваў	548
<i>Прамудры Саламон</i>	548
<i>Ілля-прарок</i>	548
Свяшчэннае паданне	550
<i>Зямное жыццё Божай Маці</i>	550
Новы заповіт	551
ЛЕГЕНДЫ	585
Этыялагічныя легенды	585
Духоўна-этычныя легенды	611
Легенды-былічкі (апавяданні пра цуды)	614
Легендарныя апавяданні	622
ПАДАННІ	628
БЫЛІЧКІ	639
Закладныя нябожчыкі	645
Нячыстая, невядомая сіла	649
Духі прыроды і гаспадаркі	658
ВУСНЫЯ БЫТАВЫЯ РАСКАЗЫ	696
Апавяданні – успаміны з уласнага жыцця	696
Сямейныя гісторыі. Выпадкі з жыцця вёскі	703
Апавяданні-фабулаты	708
Псеўдабылічкі	709
ВУСНЫ НАРОДНЫ ДЫСКУРС. ВЫКАЗВАННІ СВЕТАПОГЛЯДУ	710
Праваслаўная вера	710
Пра аброкі	712
Грахі і дабрадзеі	714

Сямейны ўклад	716
Пра дрэнную і добрую смерць	717
Мінулае-сучаснае	718
Самавызначэнне	720
Этнаканфесійныя ўзаемаадносіны	723
Шлюб, сям'я	723
Аказіянальныя абрады	724
Пра нячыстую сілу	725
Абарона ад нячыстай сілы, чараўнікоў	726
ДУХІ ПРЫРОДЫ І ГАСПАДАРКІ	727
Дамавік	727
Русалкі	732
Лесавікі	740
Павер'і пра дабрахожых з Гомельска-Бранскага памежжа (Краснагорскі, Навазыбкаўскі раёны Бранскай вобласці)	742
Іншыя духі	745
Пра папараць-кветку	750
Золата, скарбы	751
Чараўнікі, ведзьмы, знахары, лячэнне	752
З'явы прыроды, стыхіі	755
Дрэвы, лес, зёлкі	759
Жывёлы, птушкі, казуркі	761
Астранімія	767
МАЛЫЯ ЖАНРЫ ФАЛЬКЛОРУ. Т.В. Валодзіна	777
МАЛЫЯ ЖАНРЫ ФАЛЬКЛОРУ	781
Прыказкі і прымаўкі	781
Параўнанні	787
Праклёны	788
Адклёны	789
Загадкі	789
Формулы народнага этыкету	792
Гукаперайманні	792
ПРЫГАВОРЫ	793
Заклічкі	796
Прыгаворы і замовы перад дарогай	799

Ад пажару	803
Ад хмары	804
На суд	804
Малітвачкі на сон	805
СНЫ	810
Прарочыя сны	810
Сны, у якіх чалавек меў кантакт з памерлымі	819
Абміранні. Сны, у якіх чалавек падарожнічаў па тым свеце	823
Сны – сустрэчы з сакральнымі персанажамі	826
Закладанне на сон	832
ЗАМОВЫ. Т.В. Валодзіна	841
ЗАМОВЫ	851
ЛЕКАВЫЯ ЗАМОВЫ	857
ЖЫВЁЛАГАДОЎЧЫЯ ЗАМОВЫ	965
НАРОДНАЯ ВЕТЭРЫНАРЫЯ	972
ЗАМОВЫ З РУКАПІСНЫХ СШЫТКАЎ	984
ТРАДЫЦЫЙНАЕ АДЗЕННЕ. І.Ю. Смірнова	1002
ХАТНІ ВЫРАБ ТКАНІН ДЛЯ АДЗЕННЯ	1009
ТРАДЫЦЫЙНЫЯ СТРОІ УСХОДНЯГА ПАЛЕССЯ	1020
Калінкавіцкі строй	1020
Турава-мазырскі строй	1033
Ельска-нараўлянскі строй	1044
ТРАДЫЦЫЙНЫЯ СТРОІ ГОМЕЛЬСКАГА ПАДНЯПРОЎЯ	1056
Брагінскі строй	1056
Буда-кашалёўскі строй	1061
Чачэрскі строй	1072
Неглюбскі строй	1080
ФУНКЦЫЯНАВАННЕ АДЗЕННЯ Ў ПОБЫЦЕ І АБРАДАХ	1092
ТРАДЫЦЫЙНЫ НАРОДНЫ ТЭКСТЫЛЬ. В.А. Лабачэўская	1115
РУЧНІКІ	1129
Лакальная разнастайнасць варыянтаў ручнікоў	1131

Ручнікі ў інтэр’еры	1149
Ручнікі і тканіны ў абрадах	1154
ПОСЦІЛКІ	1161
ВЫШЫЎКА	1168
РЫТУАЛЬНЫЯ ТКАНІНЫ. АБЫДЗЁННЫ І АБРОЧНЫ РЫТУАЛЫ НА ГОМЕЛЬШЧЫНЕ	1182
Пры засусе	1190
Хваробы людзей, эпідэміі	1200
Пры эпізаотыях – падзяжы хатняй жывёлы	1200
У якасці прэвентыўнай меры	1204
Абročныя штогадовыя ўзнаўленні абыдзённага рытуалу	1205
Розныя прычыны	1207
Другая сусветная вайна	1210

Навуковае выданне

Боганева Алена Міхайлаўна
Валодзіна Таццяна Васільеўна
Козенка Мікалай Аляксеевіч і інш.

ТРАДЫЦЫЙНАЯ МАСТАЦКАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСАЎ

У шасці тамах

Том 6

ГОМЕЛЬСКАЕ ПАЛЕССЕ І ПАДНЯПРОЎЕ

У дзвюх кнігах

Кніга 2

Рэдактар *Л.М. Макейчык*
Мастацкі рэдактар *Т.В. Шабунька*
Мастакі *В.Д. Куваева, Н.А. Сухая*
Тэхнічны рэдактар *І.У. Вайцэховіч*
Карэктары *В.І. Аверкіна, Н.Г. Баранова, А.І. Галдзянкова, Т.К. Хваль, А.З. Ліпень*
Камп'ютэрная вёрстка *А.М. Бабянковай, І.У. Вайцэховіч, Ю.М. Трусевіч*
Рэдагаванне нотнага матэрыялу *А.У. Рашчынскага*
Набор нот *Т.С. Васільевай*

Падпісана ў друк 18.06.2013. Фармат 70×100/16. Папера афсетная.

Гарнітура «Newton». Афсетны друк. Ум. друк. арк. 100,1.

Ул.-выд. арк. 75,0. Тыраж 800 экз. Заказ 244.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва “Вышэйшая школа”».

ЛІ № 02330/0494062 ад 03.02.2009.

Пр. Пераможцаў, 11, 220048, Мінск.

<http://vshph.com> e-mail: market@vshph.com

Адкрытае акцыянернае таварыства “Паліграфкамбінат імя Я. Коласа”.

ЛП № 02330/0150496 ад 11.03.2009.

Вул. Каржанеўскага, 20, 220024, Мінск.